

АРХЕОЛОГИЈА У НАСТАВИ ИСТОРИЈЕ НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ У НОВОМ САДУ

Сажетак: Настава из предмета Археологија на Филозофском факултету у Новом Саду има дугу традицију. Од оснивања Факултета 1954. године више наставника и сарадника је држало наставу на овом предмету студентима историје. Низ промена наставних планова и програма на студијама историје имало је утицаја на фонд часова Археологије, самим тим и на њен садржај. Реализацијом Болоњског процеса реформи, настава из предмета Археологија се одвија кроз обавезне и изборне предмете на основним, и изборне на мастер и докторским студијама. Циљ наставе је стицање основних знања од најранијих праисторијских периода до стварања првих државних организација и усвајање археолошког метода у разумевању и тумачењу настајања и нестајања минулих цивилизација. Посебна пажња посвећена је регионалној археологији (Војводина). Наставни садржаји курсева пружају знања из општих, али и ужих области и тема које обухвата археологија. То је посебно значајно студентима који се у свом даљем интересовању одреде за историју старог или средњег века.

Кључне речи: настава археологије, Филозофски факултет Нови Сад, наставни планови и програми, болоњски процес.

1. Историјат одсека за историју

Настава археологије, њен историјат и развој на Одсеку за историју, неодвојиви су од историјата Филозофског факултета и наставе студија историје. Стога сматрамо потребним да укратко прикажемо токове кроз које је ова студијска група пролазила, од оснивања до данас.

Прва настојања да Војводина добије установе највишег степена образовања забележена су још 1774. године, када је бечки двор понудио Србима оснивање Високе богословске школе у Новом Саду. Међутим, Срби су тада тражили да се омогући образовање српске омладине не само за свештенички чин већ и за грађанска звања, што је наишло на одбијање од стране Угарске

дворске канцеларије.¹ Неколико других идеја и иницијатива о оснивању високошколске наставе у Војводини током друге половине XIX и половином XX века су такође остале без резултата.² Школовање многих студената са територије Војводине одвијало се својевремено на универзитетима Хабзбуршког царства, затим у Београду, Загребу и Љубљани, али и на познатим светским универзитетима.

Филозофски факултет је један од првих факултета који су основани у Новом Саду у јесен 1954. године.³ Исте године, 1. децембра отпочела је редовна настава на Катедри за историју овог факултета. Разлози за оснивање Наставне групе за историју били су велики број студената који је после рата студирао на Филозофском факултету у Београду, и потреба да се обезбеде одговарајући кадрови за средње школе у Војводини. У првој и другој школској години радило се по плану и програму Филозофског факултета у Београду, уз свесрдну помоћ наставног кадра тог факултета. Од оснивања до данас Филозофски факултет је прошао кроз више развојних фаза, које су водиле ка целисходнијим и ефикаснијим наставним плановима и програмима и унапређењу како наставног, тако и научног рада.⁴

Настава историје одувек је била једнопредметна, изузев краћег периода од 1960. до 1965. када је уведена степенаста настава. Она се изводи по јединственом наставном плану класичних четворогодишњих студија. Реорганизацијом универзитетске наставе и научноистраживачког рада од 1975. интегрисани су Катедра за историју Филозофског факултета и Институт за изучавање историје Војводине (основан је 1968, а оснивач је био Филозофски факултет). Тада је формиран Институт за историју као организациона јединица Филозофског факултета. Циљ интеграције било је унапређење како наставног, тако и научног рада на факултету. Због прилагођавања усмереној средњошколској настави, обимнија промена наставног плана настала је 1978, када су уведени смерови (Класичне студије, Архивистика, Музеологија и марксистичка група предмета). Међутим, брзо се одустало од смерова, а уведени су предмети по избору. Институт је постојао до 1993. Његове обавезе је преузела Катедра за историју, а од 1995. Одсек за историју.

Последње знатне измене и допуне спроведене су са Болоњским процесом реформи. Одсек за историју је настојао да на свим нивоима студија своје програме усмери у правцу побољшања профила и компетенција кадрова које образује. После усвајања Закона о високом образовању 2005, који је установио принципе реформе, започело се са структурном променом наставног

¹ *Споменица 1954-1964, Филозофски факултет*, Нови Сад 1964, 6.

² Č. Popov, Lj. Acigin, A. Kasaš, *Tri decenije Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, Filozofski fakultet u Novom Sadu 1954-1984*, Novi Sad 1984, 5.

³ Фотокопије Записника о припремама, оснивању и почетку наставе на овим факултетима, у: *Споменица 1954-1964*, 7-9, 17, 18.

⁴ Č. Popov, Lj. Acigin, A. Kasaš, *Tri decenije Filozofskog fakulteta*, 10-20; кратак историјат дат је и на званичном сајту Филозофског факултета у Новом Саду, доступно на: http://www.ff.uns.ac.rs/fakultet/fakultet_istorija.htm [23. 12. 2011]

плана и програма на Одсеку за историју. Задатак и циљ ових реформи јесте да се побољша ефикасност студија, мобилност студената и да се увођењем нових, релевантних предмета, уваже потребе средине и захтеви тржишта. У току 2008. и 2009. године на Одеку за историју заокружен је поступак акредитације основних студија (240 ЕСПБ), дипломских (60 ЕСПБ) и докторских студија (120 ЕСПБ). Школске 2008/09. године на Одсек за историју уписана је прва генерација студената по новом, болоњском систему студирања. Тиме су показана очигледна настојања да се у процесу реформи универзитетске наставе достигну европски стандарди и у овој области.

2. Развој предмета археологија

Катедра за историју, касније Институт, а затим Одсек за историју, имали свој развојни пут, који је водио ка што ефикаснијој и целовитијој настави историје. Овде ћемо изнети само оне промене које су биле у вези са наставним предметом Археологија. Иако је у наставу историје укључена од оснивања факултета, већ сама класификација у групу „помоћних предмета“ добрим делом утицала је на фонд часова, самим тим и на програм наставе. Промене које су настале реорганизацијом Катедре у Институт за историју одразиле су се на повећање фонда часова овог наставног предмета, па самим тим и на програм извођења наставе. До већих измена дошло је реализовањем Болоњског процеса реформи, захваљујући увођењу изборних курсева.

Археологија на Филозофском факултету у Новом Саду увек имала своје место у образовању будућих наставника историје. Значајно је подвући да је био и остао обавезан предмет, на првој години студија, заступљен променљивим фондом часова. Садржај и реализација овог наставног предмета били су у вези са мењањем и усклађивањем наставних планова и програма на студијама историје. Управо нам је намера да у оквиру тих промена представимо наставне планове и програме овог предмета, које можемо сагледати кроз четири етапе. Треба имати у виду да се то није увек поклапало са званичним променама наставних планова и програма. Такође, делимично смо суочени и са непотпуним изворима, а понекад и са едостатком писаних података којима би било могуће документовати развој овог наставног предмета.

2.1. Почети наставе Археологије на Катедри за историју

Предмет Археологија заступљен је од оснивања Филозофског факултета 1954. године. Како је Филозофски факултет у Новом Саду првобитно био у оквиру Београдског универзитета, све до оснивања Новосадског универзитета 1960. године, то су се наставни планови и програми по којима се радило углавном поклапали са плановима и програмима одговарајућих група Филозофског факултета у Београду.⁵ Програми по којима се, у овом периоду, реализовала на-

⁵ Ћ. Попов, Лј. Ацигин, А. Касаљ, Три деценије Филозофског факултета, 10, 12.

става археологије нису нам познати. Ослањање на програме наставе Катедре за археологију Филозофског факултета у Београду треба само делимично прихватити. Наиме, археологија као помоћни предмет на студијама историје није имала завидан број часова, па су програми били ограничени том чињеницом. На основу документације из архиве Филозофског факултета у Новом Саду, којом располажемо, могуће је утврдити у којим семестрима и са коликим фондом часова је овај наставни предмет био заступљен. Тако, први познати нам документ потиче из децембра 1958. године. На LIII седници Факултетске управе предложен је наставни план и програм историјске групе по коме је предмет Археологија заступљен у I и II семестру са по 3 часа недељно.⁶ Међутим, само дан касније, на XXIX седници Факултетског савета овај предлог је усвојен са изменама у фонду часова, са 3 на 2 недељно.⁷

Већ следеће, 1959. године, Савет Филозофског факултета усваја нови наставни план и програм студија историје. Археологији су придодате Помоћне историјске науке, тако да назив предмета гласи Археологија и помоћне историјске науке, са 4 часа недељно, такође у I и II семестру.⁸ Да ли је и у којој мери настава и реализована по овом програму немамо података, све до 1964. године. Тада је на Седници факултетске управе усвојен предлог Катедре за историју о наставку ангажовања хонорарног наставника Милутина Гарашанина за предмет Помоћне историјске науке – археологија, са фондом часова 2+0.⁹

Ове, почетне године биле су оптерећене трагањима за бољим и целисходнијим решењима у наставним плановима и програмима студија историје. То се понекад и негативно одражавало на број часова који је припадао археологији.

2.2. Настава Археологије на Институту за историју

Опсежније измене наставних планова и програма настале 1978. године имале су позитиван исход на наставу археологије. Реорганизацијом универзитетске наставе и научноистраживачког рада која је изведена 1975. године, интегрисани су Катедра за историју Филозофског факултета и Институт за изучавање историје Војводине. Тада је формиран Институт за историју као организациона јединица Филозофског факултета.¹⁰ Због прилагођавања усмереној средњошколској настави уведени су смерови, што је уз Археологију имало за потребу формирање новог наставног предмета – Основи музеоло-

⁶ Записник са LIII седнице Факултетске управе Филозофског факултета у Новом Саду одржане 22. X 1958. (Архива Филозофског факултета у Новом Саду).

⁷ Записник са XXIX седнице Факултетског савета Филозофског факултета у Новом Саду одржане 23. X 1958. (Архива Филозофског факултета у Новом Саду).

⁸ Записник са XXXIV седнице Факултетског савета Филозофског факултета у Новом Саду одржане 2, 11, 18. XI 1959. године (Архива Филозофског факултета у Новом Саду).

⁹ Записник са CXXXIV седнице Факултетске управе Филозофског факултета у Новом Саду одржане 4. VI 1964. године (Архива Филозофског факултета у Новом Саду).

¹⁰ Ћ. Попов, Љ. Ацигин, А. Касаš, Три деценије Филозофског факултета, 17.

гије. С обзиром на то да је била обавезни предмет на студијама Археологије Филозофског факултета у Београду, реализација овог предмета је припала наставнику археологије. Археологија и Основи музеологије сврстани су у групу предмета уже стручности (поред предмета општег образовања и предмета опште стручности).¹¹

Према наставном плану и програму од 1978. године настава из предмета Археологија се и даље реализовала у I и II семестру, али са повећаним фондом часова на 3+1, док је предмет Основи музеологије заступљен у VII и VIII семестру, са истим фондом часова 3+1.¹² Дат је и оквирни садржај наставних предмета. Тако је Археологија обухватала, укратко, историјат, развој и методе ове науке, затим битне карактеристике материјалне културе најранијих цивилизација у Европи и на Блиском истоку; из области класичне археологије се упознавањем архитектуре, скулптуре, сликарства, покретних археолошких налаза, указује на значај веза грчког и централно-балканског простора и посебно на проблем римско-провинцијске културе на Балкану.¹³ Основи музеологије, поред историјата развоја музеја у свету и код нас, упознају студенте са функцијом и задацима музеја, организацијом рада, музејским збиркама, методама заштите, чувања, обраде и презентације музејских предмета.¹⁴ Укидање смерова 1979/80. године, није донело никакве измене на овим предметима, али наставним планом и програмом од 1984/85. године су Основи музеологије остали без једног часа предавања.¹⁵

Следећа промена која је уследила 1993. године у вези је са гашењем Института, а све обавезе преузела је Катедру за историју. Поново је дошло до усаглашавања наставних планова и програма. Основи музеологије више нису самостални предмет већ се придодају Археологији, тако да је за школску 1993/94. и 1994/95. годину фонд часова новооформљеног предмета Археологија са музеологијом практично смањен и износи 3+2 у I и II семестру. То је свакако утицало на реализацију садржаја овог новог наставног предмета. Поред тога, уочено је и неслагање званичних докумената са праксом, односно реализовањем наставе на овом предмету. У наставним плановима и програмима за 1993/94. и 1994/95. годину постоји само предмет Археологија са фондом часова 3+1.¹⁶ Овакву ситуацију можемо да образложимо периодом који је био потребан за усаглашавање и усклађивање програма наставе и фонда часова на неким предметима. Сасвим је вероватно да из тих разлога поједине

¹¹ *Plan i program vaspitno-obrazovnog rada na Filozofskom fakultetu*, Наставна група: Историја, Нови Сад 1978, 5, 6.

¹² *Plan i program vaspitno-obrazovnog rada na Filozofskom fakultetu*, Наставна група: Историја, Нови Сад 1978, 9-18.

¹³ Исто, 33, 34.

¹⁴ Исто, 36.

¹⁵ *Univerzitet u Novom Sadu, Pregled predavanja*, Наставна група: Историја, Нови Сад 1984, 58, 59.

¹⁶ Д. Кецић, Одсек за историју, *Филозофски факултет у Новом Саду (1954-1994). Информатор*, Нови Сад 1994, 23-24.

одлуке нису спровођене одмах пошто су и донете (прим. аутора који је у то време био један од реализатора наставе на овим предметима).

2.3. Настава Археологије на Одсеку за историју

Укидањем Института за историју, Катедра опстаје још неко време, када је 1995. године преиначена у Одсек за историју. Управо тада почиње пуна реализација наставних планова и програма (у вези са Археологијом) који су углавном били дефинисани 1993. године. Од школске 1996/97. Музеологија се изучава у оквиру предмета Помоћне историјске науке, а Археологија и даље на I и II семестру са фондом часова 3+1. У наредном периоду наставни планови и програми Одсека за историју готово да нису мењани, закључно са школском 2005/06. годином.¹⁷ На предмету Археологија дошло је до извесних измена садржаја програма са 1996/97. годином, који је остао непромењен наредних десетак година. Те измене се огледају у стављању акцента на изучавање пре свега класичне и средњовековне археологије, док је садржај праисторијске археологије модификован.¹⁸ Овим допунама дате су шире могућности студентима историје при избору тема за дипломске радове. То се, пре свега, односило на студенте који су се опредељивали за старије историјске периоде и са тим у вези за предмете као што су Историја старог века, Општа историја средњег века и Национална историја средњег века.

2.4. Болоњски процес реформи

Припреме за Болоњски процес реформи на Новосадском универзитету започете су 2005. године. Једна од значајних измена у школској 2006/07. години односила се на увођење једносеместралних наставних предмета, или обавезних колоквијума код оних предмета који су остали двосеместрални.¹⁹ Археологија, са непромењеним фондом часова (3+1), остала је двосеместрални предмет са обавезним колоквијумом после I семестра. Садржај предмета је донекле промењен, овог пута знатно више на уштрб најранијих периода праисторијске археологије.²⁰

У болоњском процесу реформи задатак и циљ Одсека за историју био је да на свим нивоима студија, основним, дипломским и докторским, наставне планове и програме усмери и формира у правцу побољшања образовања студената за њихов будући, углавном наставни рад. У вези са тим уочена је потреба да се студентима историје, поред већ постојећих опшних, омогући

¹⁷ *Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za istoriju, Nastavni plan i program nastavne grupe za istoriju, Novi Sad 2004, 3; Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za istoriju, Nastavni plan i program nastavne grupe za istoriju, Novi Sad 2005, 3.*

¹⁸ *Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za istoriju, Nastavni plan i program nastavne grupe za istoriju, Novi Sad 2004, 8-11.*

¹⁹ *Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za istoriju, Nastavni plan i program, Студијска група: историја, Нови Сад, 2007, 3-6.*

²⁰ Исто, 13, 14.

потпуније сазнавање из ужих области и тема које обухвата археологија. Знатне измене на овом наставном предмету настале су и спроведене у школској 2007/08. години увођењем искључиво једносеместралних курсева, обавезних и изборних.²¹ Током 2008. и 2009. године на Осеку за историју заокружен је поступак акредитације основних, дипломских и докторских студија. У школску 2008/09. годину уписани су студенти на прву годину студија управо по том, новом, наставном плану и програму.²²

Археологија на Основним академским студијама заступљена је у првој години са два обавезна и два изборна курса.²³ Обавезни курсеви су Увод у археологију и праисторијска археологија у првом и Античка и средњовековна археологија у другом семестру, са фондом часова 3+1. Ови курсеви припадају у групи научно-стручних предмета. У првом семестру, изборни курс Култ и иконографија у римско доба је један од два понуђена (други је из Историје старог века – Тиранида у античко доба), са фондом часова 1+1, такође из групе научно-стручних предмета. Изборни курс у другом семестру, Археологија Авара у југоисточној Панонији, са истим фондом часова, 1+1, припада групи стручно-апликативних предмета, такође је један од два понуђена (други је из Историје старог века – Војводина у античко доба).

Предмети на Дипломским академским студијама груписани су по изборним позицијама. Курс Балканске провинције Империје – завичаји римских царева, нашао се на изборној позицији 3, а Римска освајања и организација провинција на Балкану на изборној позицији 1.²⁴ Заступљени су у I семестру, са фондом часова 2+4+2 (предавања, вежбе и други облици наставе). Током 2010. године приступило се усклађивању свих акредитованих програма. Тада је на Дипломским академским студијама, изборна позиција 2, уведен курс из Музеологије, са истим фондом часова као и претходни курсеви.²⁵

На Докторским студијама археологија је заступљена са два изборна курса, Археологија Сеобе народа у југоисточној Панонији и Археолошки налази Словена у нашем Подунављу, који се реализују путем теоријске наставе и студијскоистраживачког рада (5+2).²⁶

Потпуно реорганизовани наставни планови и програми на свим нивоима студија, прилагођени Болоњском систему студирања, утицали су на кључ-

²¹ Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Osnovne akademske studije istorije-stari program, dostupno na: http://www.ff.uns.ac.rs/studije/osnovne/studije_osnovne_istorija_stari.html [25. 12. 2011.]

²² Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Akreditacija Filozofskog fakulteta, dostupno na: http://www.ff.uns.ac.rs/fakultet/akreditacija_studijski_programi.htm [25. 12. 2011.]

²³ Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Osnovne akademske studije istorije, dostupno na: http://www.ff.uns.ac.rs/studije/osnovne/studije_osnovne_istorija.html [25. 12. 2011.]

²⁴ Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Diplomske akademske studije: Istorija, dostupno na: http://www.ff.uns.ac.rs/studije/master/studije_master_istorija.html [27. 12. 2011.]

²⁵ Isto.

²⁶ Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Doktorske studije istorije, dostupno na: http://www.ff.uns.ac.rs/studije/doktorske/studije_doktorske_istorija.html [27. 12. 2011.]

не измене наставног плана на предмету Археологија. То се пре свега односи на број курсева, два обавезна и седам изборних, самим тим и на припадајући фонд часова. Обавезни једносеместрални курсеви на основним студијама захтевали су измене у смислу сажимања садржаја наставног плана. Тако, Увод у археологију и праисторијска археологија обухвата: методологију археолошких истраживања, методе датовања у археологији, најраније етапе развоја култура палеолита, мезолита и неолита; главне културе бакарног, бронзаног и гвозденог доба; протоисторијске заједнице предримског периода (Илири, Трачани, Дачани, Келти); бронзано доба Егејског простора (Минојска и Микенска цивилизација). Античка и средњовековна археологија изучава: грчке археолошке споменике од геометријског, преко архајског и класичног до хеленистичког периода; етрурско наслеђе од доласка Етрураца у средњу Италију до асимилације; археологију римског републиканског и империјалног периода и провинцијску археологију централнобалканског простора и југоисточне Паноније; археологију Сеобе народа - Хуни, Готи, Гепиди, Лангобарди и Авари у Панонији; Словени, насељавање и материјална култура, долазак Мађара у Панонску низију, Словени и Мађари у југоисточној Панонији – некрополе и гробни прилози.

Нови изборни курсеви, на свим нивоима студија, захтевали су њихову припрему, формирање програма и садржаја. Изложићемо укратко теоријски садржај свих курсева почев од основних, преко дипломских закључно са докторским студијама. На основним студијама, Култ и иконографија у римско доба студенте историје упознаје са божанствима грчко-римског пантеона, оријенталним и аутохтоним божанствима, њиховим споменицима, иконографијом, храмовима и култним местима. Курс Археологија Авара у југоисточној Панонији обухвата формирање, процват и пропаст Авара и њихове државе – Каганата, материјалну културу са акцентом на разлике у стилу и технологији израде појасних гарнитура, које су показатељ сталешке припадности у аварском друштву.

На дипломским академским студијама, курс Балканске провинције Империје – завичаји римских царева, садржи животописе римских императора из балканских провинција Царства и њихову градитељску активност: Sirmium (Трајан Деције, Аурелијан, Максимијан Херкулије) Felix Romuliana (Галерије), Naissus-Mediana (Константин Велики), Шаркамен (Максимин Даја), Диоклецијанова палата у Сплиту. Римска освајања и организација провинција на Балкану, изучава балканске провинције, стварање *municipia* и *colonia, limes*, војну границу према барбарикуму: оснивање војних логора, насељавање ветерана, организација римске војске, наоружање и опрема, римска флота, адаптација старих и изградња нових путева. Програм курса Музеологија обухвата основне појмове научних дисциплина заштите, теоријске основе и историјске моделе музеалне делатности, музејске установе код нас, музејску праксу, технологије музејског рада, облике презентације и маркетинга у музејској делатности.

На докторским студијама Археологија Сеобе народа у југоисточној Панонији садржи преглед и анализу главних токова сеобе народа, преко гробних и насеобинских археолошких налаза и изучавање материјалне културе Хуна, Гота, Гепида, Лангобарда и Авара у Панонији. Курс Археолошки налази Словена у нашем Подунављу обухвата преглед и анализу основних токова словенске колонизације на југоистоку Европе преко предмета материјалне културе који потичу са археолошких истраживања насеља, некропола, и изучавање начина становања, сахрањивања и привреде Словена.

На свим курсевима практична настава се изводи уз коришћење савремених аудио-визуелних наставних средстава, путем којих се студенти упознају са археолошким налазима. Посебна пажња се посвећује конкретном увиду у доступан археолошки материјал који се остварује у Музеју Војводине у Новом Саду. Дискусије и излагања студената о појединим, самостално изабраним или задатим питањима и проблемима и значајним археолошким налазима и темама такође су заступљени у реализацији практичне наставе.

3. Наставници и сарадници

Од времена оснивања Катедре за историју па до данас, више наставника и сарадника, као хонорарни или редовни, дужем или краћем временском периоду држали су наставу из предмета Археологија. Такође, било је и гостујућих предавача, како наших, тако и страних.

Милутин Гарашанин (1920-2002) био је први предавач на предмету Археологија Катедре за историју, од њеног оснивања 1954. године.²⁷ Све време био је ангажован у својству хонорарног професора. То је потврђено на LXI седници Факултетске управе Филозофског факултета у Новом Саду, када је одлучено да се и за школску 1959/60. годину др Милутин Гарашанин ангажује као хонорарни наставник.²⁸ Научни сарадник Археолошког института САНУ био је од 1950-1957, а потом професор Филозофског факултета у Београду, на Катедри за археологију, а од 1962. Одељења за археологију. За ванредног професора Филозофског факултета у Београду изабран је 1957, а за редовног 1963. године. Дописни члан САНУ постаје 1963, а редовни 1976. године. Од 1977. до 1981. био је генерални секретар САНУ.

²⁷ На II седници чланова матичарске комисије на Конкурс за предмет Археологија пријавила су се два кандидата, др Бранко Гавела, доцент Филозофског факултета у Београду и др Милутин Гарашанин, научни сарадник САН-у, да би исте године на I седници Факултетске управе др Милутин Гарашанин био потврђен за хонорарног професора, у: Записник II седнице чланова матичарске комисије за новоосновани Филозофски факултет у Новом Саду, 26. август 1954. године, Записник са I седнице Факултетске управе, 20. октобар 1954. године (Архива Филозофског факултета у Новом Саду).

²⁸ *Споменица 1954-1964*, Нови Сад 1964, 94; Записник са LXI седнице Факултетске управе Филозофског факултета у Новом Саду одржане 9. VI 1959. године (Архива Филозофског факултета у Новом Саду).

Током свог дугог научног и истраживачког рада бавио се готово свим периодима праисторије југоисточне Европе и античком археологијом, а резултат тога су објављене многобројне студије и синтезе. Ерудиција и ауторитет који је имао у археолошкој науци донели су му бројна признања и почасности, од којих наводимо само неке: дописни члан Баварске академије наука, редовни члан Академије наука и уметности Босне и Херцеговине и почасни члан Македонске академије наука и уметности, као и чланства у многобројним међународним археолошким асоцијацијама.²⁹

За готово три деценије рада на Филозофском факултету у Новом Саду **Богдан Брукнер** (1931-2006) дао је велики допринос у развоју наставног предмета Археологија. Због тога сматрамо потребним да његов научни и наставни рад представимо нешто детаљније. Он је био први наставник који је на овом факултету изабран у наставно звање за предмет Археологија.

Од 1960. до 1968. године радио је као кустос у Војвођанском музеју у Новом Саду. Након оснивања Института за изучавање историје Војводине изабран је за научног сарадника, а исте године, у звању доцента, почео је да предаје археологију на Филозофском факултету у Новом Саду.³⁰ Године 1973. изабран је за ванредног професора, а 1984. за редовног професора овог факултета. Богдан Брукнер био је стипендиста Хумболтове фондације. По позиву дражао је предавања на више института и факултета у иностранству: на Одсеку за антропологију Универзитета у Берклију у САД, на Институту за праисторију и рану историју на „Слободном универзитету“ у Западном Берлину, затим у Њујорку, Лос Анђелесу и другим, већим европским универзитетским центрима.³¹ За дописног члана ВАНУ изабран је 1984, а за редовног 1991. године, када постаје и редовни члан САНУ.

У науци се бавио истраживањима у области праисторијске археологије, посебно проучавањем земљорадничких и сточарских заједница панонског и балканског простора. Опус истраживања био је усмерен на периоде раног и позног неолита балканског и средњоевропског региона. Објавио је три књиге, а у периодичним и другим научним публикацијама објавио је преко 70 радова, студија и чланака, већим делом самостално, а мањим у коауторству.³²

Био је руководилац југословенског дела теме „Ране земљорадничко-сточарске заједнице у Панонији“, у оквиру сарадње Мађарске академије наука и

²⁹ Н. Тасић, In memoriam: Милутин Гарашанин (11. 09. 1920 – 04.04. 2002), *Старинар*, (н.с.) LII/2002, Београд 2003, 9-10; N. Tasić, Foreword: Milutin Garašanin (1920–2002), in: *Homage to Milutin Garašanin*, Belgrade 2006, 11-13.

³⁰ Према Записницима са седница Факултетског већа Филозофског факултета у Новом Саду одлука о расписивању конкурса за једног наставника за предмет Археологија, а затим и поступак за избор др Богдана Брукнера окончани су децембра 1966. године: Записници органа управљања из шесте две школске године 1964/65 и 1965/66, Књига шеста, 16, 144, 201 (Архива Филозофског факултета).

³¹ М. Јовановић, In memoriam: Богдан Брукнер (1931-2006), *Рад музеја Војводине* 47/48, Нови Сад 2006, 386.

³² Припрема библиографије Богдана Брукнера је у току.

Војвођанске академије наука и уметности. Руководио је такође, југословенским делом Међународног југословенско-америчког археолошког пројекта истраживања код села Опова, који је финансирао СИЗ за науку Војводине и Смитсонова институција из Вашингтона. Активно је учествовао у раду стручних археолошких удружења у Југославији и иностранству. Био је члан Припремног комитета за формирање Археолошког друштва Европе (ASE), затим члан Председништва комитета за балканологију Југославије, члан Међуакадемијског одбора за археолошку карту Југославије, председник Издавачког савета ВАНУ (1983-1988).³³ Добитник је Октобарске награде Новог Сада за 1974. годину, са Бориславом Јовановићем и Николом Тасићем за књигу „Праисторија Војводине“.

Богдан Брукнер је имао веома плодну сарадњу са колегама са наших простора, али и из иностранства. Осамдесетих и почетком деведесетих година прошлог века организовао је предавања гостујућих професора из различитих области археологије. Од наших стручњака, академик **Никола Тасић** држао је више предавања на наставном предмету Археологија, што је допринело да 1987. године буде изабран за редовног професора Филозофског факултета у Новом Саду.³⁴ Са некадашњег југословенског простора гостујући предавачи били су Алојз Бенац, професор археологије из Сарајева и Татјана Брегант, професор археологије из Љубљане. Предавања су држали и Јан Козловски, професор археологије са Јагелонског универзитета у Кракову и Рут Тринхам, археолог на Универзитету у Берклију.³⁵

Једна од идеја Богдана Брукнера била је и оснивање Института за изучавање археологије Подунавља. У вези са тим плановима, у једном периоду на предмету Археологија поред њега, запослена су још два асистента у научном раду: за област праисторије и за област средњовековне археологије. У плану је било и место асистента за Класичну археологију. Промене које су се уследиле у наредном периоду, због прилагођавања потребама средине како се често наводило, нису омогућиле развој ове идеје.

У свом дугом и плодном наставном раду Богдан Брукнер је посебно водио рачуна о запошљавању нових кадрова на предмету. Тако је од 1981-1983. као асистент радила **Ивана Радовановић**. Наставну и научну каријеру наставила је на Филозофском факултету у Београду и Археолошком институту САНУ, до 1999. године, а после усавршавања у Енглеској на универзитету Лоренс у Канзасу. Следећи асистент на предмету од 1984. године била је **Ксенија Боројевић**. Њено уже интересовање, палеоботаника најстаријих археолошких периода, усмерило је на честа усавршавања ван земље. Последњих неко-

³³ М. Јовановић, In memoriam: Богдан Брукнер (1931-2006), *Рад музеја Војводине* 47/48, Нови Сад 2006, 387.

³⁴ Записник са 285. седнице Савета Филозофског факултета у Новом Саду од 9. 01. 1987. године (Архива Филозофског факултета у Новом Саду); М. Гарашани, Биографија Николе Тасића, у: *У част Николе Тасића поводом шездесет година живота, Балканика XXIII*, Београд 1992, 17-20.

³⁵ D. Dinić, Institut za istoriju, *Filozofski fakultet u Novom Sadu 1954-1984*. Novi Sad 1984, 56, 57.

лико година углавном је боравила на стипендијама у иностранству, тако да је 1998. године напустила Филозофски факултет, а од 2005. ради на Департману за археологију Универзитета у Бостону.

Године 1988, најпре у научноистраживачки рад, а потом у наставу, примљен је асистент **Весна Манојловић Николић**, чије је ужа област интересовања срдењовековна археологија. По одласку Богдана Брукнера у пензију 1996. године, као хонорарни наставник ангажован је др **Александар Јовановић** (1947 – 2009), ванредни, а потом редовни професор Филозофског факултета у Београду, са Катедре за класичну археологију Одељења за археологију.³⁶ Својим научним резултатима и дугогодишњим наставним искуством у раду са студентима допринео је даљем развоју предмета Археологија, посебно њиховом интересовању да у завршне радове, нарочито из историје старог века, инкорпорирају и резултате археолошких истраживања.

Данас наставу на предмету Археологија кроз више обавезних и изборних курсева на Основним, Мастер и Докторским студијама реализују др **Весна Манојловић Николић**, доцент и МА **Владимир Михајловић**, асистент.

Литература

- Вујовић, Мирослав. 2011. In memoriam: Александар Јовановић (1947-2009), *Гласник српског археолошког друштва* 25 (2009), 357-360
- Гарашанин, Милутин. 1992. Биографија Николе Тасића. У М. Гарашанин, Д. Срејовић (ур.), *У част Николе Тасића поводом шездесет година живота, Балканика XXIII*: Балканолошки институт САНУ, 17-20.
- Dinić, Dušanka. 1984. Institut za istoriju, *Filozofski fakultet u Novom Sadu 1954-1984*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 51-57.
- Записници. 1954 – 1987. У Књиге записника. Нови Сад: Филозофски факултет – Архива.
- Јовановић, Биљана. 2010. Библиографија Александра Јовановића, *Зборник Народног музеја у Нишу* 18/19, 191-214.
- Јовановић, Марија. 2006. In memoriam: Богдан Брукнер (1931-2006), *Рад музеја Војводине* 47/48, 385-387.
- Кецић, Данило. 1994. Одсек за историју, Филозофски факултет у Новом Саду (1954-1994). Информатор, Нови Сад: Филозофски факултет, 23-24.
- Plan i program vaspitno-obrazovnog rada na Filozofskom fakultetu*. 1978. Наставна група: Историја, Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Попов, Џ., Лј. Ацигин и А. Касаš. 1984. Три деценије Филозофског факултета у Новом Саду, *Filozofski fakultet u Novom Sadu 1954-1984*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 5-27.
- Споменица 1954-1964, Филозофски факултет*. 1964. Нови Сад: Филозофски факултет.

³⁶ М. Вујовић, In memoriam: Александар Јовановић (1947-2009), *Гласник српског археолошког друштва* 25 (2009), Београд 2011, 357-360; Б. Јовановић, Библиографија Александра Јовановића, *Зборник Народног музеја у Нишу* 18/19, Ниш 2010, 191-214.

- Тасић, Никола. 2003. In memoriam: Милутин Гарашанин (11. 09. 1920 – 04.04. 2002), *Старинар* (н.с.) LII/2002, 9-10.
- Tasić, Nikola. 2006. Foreword: Milutin Garašanin (1920–2002). In N. Tasić, & C. Grozdanov (eds.), *Homage to Milutin Garašanin*. Belgrade: Serbian Academy of Sciences and Arts & Macedonian Academy of Sciences and Arts, 11–13.
- Univerzitet u Novom Sadu, Pregled predavanja*. 1984. Nastavna grupa: Istorija. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za istoriju. 2004. Nastavni plan i program nastavne grupe za istoriju. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za istoriju. 2005. Nastavni plan i program nastavne grupe za istoriju. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за историју*. 2007. Наставни план и програм, Студијска група: историја. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, dostupno na:
http://www.ff.uns.ac.rs/fakultet/fakultet_istorija.html [23. 12. 2011]
- Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Akreditacija Filozofskog fakulteta, dostupno na:
http://www.ff.uns.ac.rs/fakultet/akreditacija_studijski_programi.htm [25. 12. 2011.]
- Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Osnovne akademske studije istorije-stari program, dostupno na: http://www.ff.uns.ac.rs/studije/osnovne/studije_osnovne_istorija_stari.html [25. 12. 2011.]
- Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Osnovne akademske studije istorije, dostupno na:
http://www.ff.uns.ac.rs/studije/osnovne/studije_osnovne_istorija.html [25. 12. 2011.]
- Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Diplomске akademske studije: Istorija, dostupno na:
http://www.ff.uns.ac.rs/studije/master/studije_master_istorija.html [27. 12. 2011.]
- Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Doktorske studije istorije, dostupno na:
http://www.ff.uns.ac.rs/studije/doktorske/studije_doktorske_istorija.html [27. 12. 2011.]

Vesna Manojlović Nikolić

ARCHAEOLOGY IN HISTORY SCHOOLING AT FACULTY OF PHILOSOPHY IN NOVI SAD

Summary: Archaeology schooling at Faculty of Philosophy in Novi Sad has a long tradition, made by the most prominent professors, explorers and scientists since the Faculty and Department of History were established in 1954 until nowadays. The main goal of the archaeology schooling is to acquaint students with different

life elements during the past in Serbia, Southeast Europe, Mediterranean and Europe at all, but with the accent on the territory of Vojvodina. The content of this subject includes the earliest stages in cultural developing (Paleolithic, Mesolithic and Neolithic), but also the problems of Late Prehistoric periods (Copper Age, Bronze Age, Iron Age and pre-Roman communities of Illyrians, Thracians, Dacians and Celts). The students are acquainting with Aegean Bronze Age through studying Minoan and Mycenaean civilization and Greek culture through monuments from Archaic, Classical and Hellenistic Period. The archaeology of Roman Republic and Roman Imperial Period is present but with special reference to Roman provincial archaeology in Central Balkans. The Great Migration – Huns, Goths, Gepids, Langobards and Avars, the arrival of Slavs, their settlement and material culture and arrival of Hungarians in Pannonia is the last segment of studying plan in subject Archaeology.

Modifications and amendments to the schooling plans and programs made also the changes to this subject. It is primarily connected with the number of lectures but also influenced the content of schooling plan. Since 1954 Archaeology was represented with lecture fund 2+0 and increased to 3+1 in one period. The schooling plan from 1978 introduce new subject – Museality outlines with lecture fund 2+1. From 1993 to 1996 those two subjects were consolidated as one and the lecture fund was decreased to 3+2. This decrease affected in great scale the schooling plan and its contraction. According to schooling plan from 1996 to 2006 the subject Museality outlines was attached to Auxiliary historical sciences and subject Archaeology was represented with the lecture fund 3+1.

Introducing Bologna Process (2007/2008, accredited for 2008/2009) Archaeology gets at all study levels some new courses. At Bachelor's Degree compulsory courses are Introduction to archaeology and Prehistoric archaeology (I semester, 3 + 1) and Classical and Medieval archaeology (II semester, 3+1), and the optional courses are Cult and iconography in Roman period (I semester, 1+1) and Archaeology of Avars in Southeast Pannonia (II semester, 1 + 1). At Master's Degree these optional courses are represented: Balkan provinces of Imperia – the homeland of Roman emperors, Roman conquest and provincial organization in Balkans and Museality, all in I semester with lecture fund 2+4+2. At Doctoral Degree also some optional courses are represented: Archaeology of The Great Migration in Southeast Pannonia and Archaeological finds of Slavs in our Danube basin, with lecture fund 5+2.

The experience acquired during this, the first period of accreditation, dictate some changes. Present optional courses are constraining factor for students that are interested in ancient or medieval history. That is why it would be more pragmatic to introduce one course (overall in title and content), for example Archaeology and History. This course could include the use and interpretation of archaeological data in historical problems research. In this way we can enable undisturbed thematic, problematic and theoretical connectivity of different domains, in this case history and archaeology.